

o+bn infoblad

VELDWERKPLAATS

De effecten van stoppen met maaibeheer in beekdalen

Inleiding

Systeemherstel in beekdalen staat eigenlijk altijd voor een forse vernatting. Door optimaal, en dat is vaak maximaal, van grondwateraanvoer te profiteren kun je de natuurlijke gradiënten in de beekdalen nu eenmaal het best tot hun recht laten komen. Het gaat dan om gradiënten in grondwaterstanden, grond- en oppervlaktewaterkwaliteit, waterstroming, nutriëntenhuishouding en de bijbehorende flora en fauna. Van die vernatting ondervinden echter niet alleen wegen, paden, bewoning en landbouw in de directe omgeving de gevolgen, maar ook het actieve natuurbeheer zelf. Immers, maaïen en beweiden is in deze zeer natte, soms veenvormende omstandigheden niet of nauwelijks meer mogelijk. Op diverse plekken in gebieden van Staatsbosbeheer zijn deze beheermaatregelen inmiddels enkele jaren gestaakt. De gecombineerde effecten van enerzijds hydrologisch herstel en anderzijds het achterwege blijven van traditionele beheermaatregelen zijn op verschillende locaties zichtbaar geworden. Tijdens deze veldwerkplaats hebben we de effecten in het veld bekeken en aan den lijve ondervonden.

Beheer gekoppeld aan schaal

Staatsbosbeheer kijkt sinds een aantal jaren in een aantal terreinen anders naar het beheer. De gedachte is dat je je beheer moet voeren op een schaalniveau waarop ook de belangrijkste natuurlijke processen spelen. In een natuurgebied spelen allerlei schaalniveaus een rol, variërend van tientallen kilometers tot meters. Al deze schalen moet je meenemen in je beheer. Idealiter liggen al deze schaalniveaus ook binnen je eigendomsgrenzen, zodat je er invloed op kunt uitoefenen. De Drentse Aa is een beekdal waar Staatsbosbeheer veel in gebied in eigendom heeft: het brongebied, de overgangen, en de uitstroombgebieden. Dit biedt de mogelijkheid om een compleet beheer te voeren en om te werken op een hoog schaalniveau. Vandaar dat er in de Drentse Aa geëxperimen-

teerd wordt met een ander beheer. Niet de vaste, bekende referentiebeelden uit het nabije verleden vormen de basis voor dat beheer, maar de natuurlijke processen in het beekdal. Het nieuwe beheer houdt onder andere in dat het natter wordt en dat delen van het beekdal daardoor niet of nauwelijks meer gemaaid worden. Het vegetatiebeheer volgt daarbij het abiotisch herstel.

Hydrologisch herstel: noodzakelijk, maar niet te veel

Recent heeft het OBN-deskundigenteam Beekdallandschap onderzoek gedaan naar de effecten het stoppen van maaibeheer in beekdalvenen. In ons land zijn dergelijke venen sterk gedegradeerd, waardoor we eigenlijk niet eens meer weten hoe ze er eigenlijk uit zouden moeten of kunnen zien. In Polen en Duitsland zijn nog doorstroomvenen of beekdalvenen te vinden die minder aangetast zijn. Goed functionerende venen hebben helemaal geen maaibeheer nodig. In Nederland zijn de beekdalvenen sterk ontwaterd (met een veel te diepe beek), verzuurd en zeer intensief beheerd. Herstel van grondwatergevoede venen is niet eenvoudig, omdat de bodem zelf door verdroging sterk is veranderd. Het is in elk geval belangrijk om in het beekdal alle ontwatering zoveel mogelijk de dempen. Daarnaast is het ook vaak nodig om de diep liggende beek te verondiepen. De waterhuishouding moet niet alleen op orde worden gebracht in het beekdal zelf, maar ook in de aangrenzende infiltratiegebieden. Het meest voor de hand ligt het dempen van greppels en sloten. Effecten van vernatting treden in beekdalvenen geleidelijk op. Zelfs in droge zomers kan er nog steeds een flinke dip in de waterstand optreden. Wil je een dergelijke dip voorkomen, dan moet je een stap verder gaan en bijvoorbeeld de bedding van de beek verhogen. Bij zulke maatregelen is het belangrijk rekening te houden met aquatische soorten in de beek. In ver natte ijzerrijke venen gaan vaak snel Holpijp en Snavelzegge de kruidl laag bepalen.

Microniveau ook belangrijk

Ongestoorde venen hebben door een patroon van kleine mosbulten en slenken microvariatie in hoogte en daarmee waterstandregime. Alhoewel het om geringe hoogteverschillen gaat, zijn die in een systeem waar de waterstand rond het gemiddelde maaiveld zit van levensbelang voor allerlei soorten. Ook kunnen verschillen van enkele centimeters hoogteverschil grote invloed hebben op de chemische omstandigheden. In gedegradeerde en gemaaide venen is nauwelijks microtopografie aanwezig. Door langere tijd (minstens 2 decennia) niet meer te maaien, neemt het hoogteverschil tussen slenken en bulten toe en wordt de microtopografie weer natuurlijker. Bulten bestaan uit mossen of polvormende soorten, in de slenken groeien vaak ook veel mossen. Stoppen met maaien kan ook een nadeel zijn. Door een dichtere en hogere kruidlaag nemen de lichtcondities dicht bij de bodem af. Dit nadelig voor lage vaatplanten en mossen. Uit het OBN-onderzoek blijkt dat de in sterk vernatte venen de lichtcondities wel iets afnemen, maar nog voldoende zijn voor lichtbehoefte plantensoorten. Stoppen met maaien werkt dus goed als het beekdal sterk wordt vernat. Niet maaien heeft invloed op de fauna. De soortensamenstelling van spinnen verandert bij langdurig niet maaien. Het aantal soorten blijft wel gelijk. Loopkeversoorten nemen juist af bij langer niet maaien. Een rijke loopkevergemeenschap is juist typisch voor gedegradeerde en gemaaide venen. De loopkevers kunne echter nog voldoende geschikt leefgebied vinden in de beekdalen.

De praktijk is weerbarstig

Tijdens het veldbezoek kwam aan de orde dat de praktijk zoals zo vaak weerbarstiger is dan de theorie. De benadering van abiotisch herstel op landschapsschaal wordt door veel beheerders onderschreven, maar stuit in de omgeving en op beleidsniveau toch vaak op beperkingen. Hoe ga je dan om met je beekdalherstel? De ervaring leert dat het beter is om elk geval te beginnen met de herstelmaatregelen die sowieso genomen kunnen worden (op een kleinere schaal). Vervolgens is het een kwestie van goed volgen wat er in je terrein gebeurt, de natuurlijke processen hun gang laten gaan en waar nodig iets bijsturen. Soms is er nog wat overgangsbeheer nodig in de vorm van maaien met een lage frequentie of het verwijderen van houtige opslag. Op de langere termijn wordt dit vanzelf onmogelijk doordat het waterpeil stijgt. En wellicht is tegen die tijd ook een ingrijpende maatregel als het verondiepen van de beek bespreekbaar geworden.

Meer informatie

Deze Veldwerkplaats vond plaats op: 16 september 2014, in het beekdal van de Drentse Aa

Sprekers: Evert-Jan Lammerts (Staatsbosbeheer), Camiel Aggenbach (KWR Water / Paludosa Research) en Wolter Winter (Staatsbosbeheer)

Gerelateerd OBN-onderzoek: 'Effecten maaibeheer op kleine zeggenmoerassen in beekdalen,' 2014/OBN183-BE

Meer informatie: www.veldwerkplaatsen.nl en www.natuurkennis.nl

Tekst: Renske Terhürne, Evert-Jan Lammerts en Camiel Aggenbach

Beeld: Renske Terhürne, Camiel Aggenbach

Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE)

Princenhof Park 9
3972 NG Driebergen
0343-745250
info@vbne.nl
Twitter: @vbne_

De veldwerkplaatsen worden in opdracht van de VBNE georganiseerd door de Unie van Bosgroepen.

Veldwerkplaatsen
www.verldwerkplaatsen.nl
aanmelden@veldwerkplaatsen.nl